

Noor, Fries wezen. 'n Semiet en een Egyptenaar, een Mesopotamiër en een Algonkin der oevers van Lake Superior of een Comanche van de velden van Mexico. Deze boer in den arbeid is als Hiawatha in zijn worsteling met Mondamin, den vriend des menschen, die uit zijn graf verrijst voor de wachtende oogen van den Indiaan in de teedere spruiten der Turksche tarwe. „La terre” en „le travail” zijn hier één. „La terre” en „le travailleur” zijn één. Het is de Milletsche drieënheid van aarde, arbeid en werker. Het is de mensch, die den aardbodem bouwt, waar hij uit genomen is en waartoe hij zal wederkeeren, als de loop is vervuld.

III.

„Il faut pouvoir faire servir le trivial à l'expression du sublime, c'est là la vraie force.”

Millet schildert geen goden of heroën. Geen profeten of engelen. Hij geeft niet een heilige Drievoudigheid, geen Kruisiging, Laatste Oordeel of Schepping der wereld. Zijn „Agar et Ismaël”, „La Resurrection” en „Saint Barbara” geven Millet niet in zijn ware kracht te aanschouwen.

Millet schildert arbeiders. „Les Travaux des Champs,” ziedaar zijn gebied. In de keus van zijn onderwerp blijft hij dicht aan de aarde. Hij laat den bodem, waarin de aardappelen, tarwe wassen, niet los. Maar aanschouwt in den spiegel der werkelijkheid het leven als een wonder.

Zijn overwinning van 1848 is niet de „Agar”, maar „Le Vanneur”.

Wèl is de schilderij van Abrahams slavin en haar zoon, gelijk Ph. Zilcken ze in den catalogus van het Mesdagmuseum beschrijft, „een meesterstuk van dramatische kracht.” Wie zoo een bronzen Egyptische in de koperen hel van de woestijn werpt, laaiend als een oven, die heeft zelf in de omsnoerde keel het Eli Eli voelen gorgelen. In den noodkrijsch van de stortende Hagar komt Millets eigen wanhoop tot uiting. Zoo kreet zijn dorstende

ziel in de zengende wildernis van den Metropool om den dronk des levens, toen hij, om zijn gezin van den honger te redden, gedurende eenige jaren een „maître du nu” werd en voor den verkoop dingen schilderde, waarvoor hij zich innerlijk schaamde.

Parijs was voor Millet, den „homme des bois,” die het niet harden kon op het atelier van Delaroche, de Inferno, die hij in zielsnood doorschreed. Hij getuigt daarvan in zijn versmachtende Hagar. In „Le Vanneur” echter roemt hij in zijn overwinning en het vinden van den uitgang. De Hagar teekent het einde van den nacht. De Wanner verkondigt het rijzen van den dageraad. Er opent zich een nieuwe tijd van hoop en verwachting. Vol moed begroet Millet in Barbizon zijn berg der loutering, waar hij al klimmend door vuur en vlam het paradijs van den vrede zal zien aanlichten in zijn „Printemps.”

Hier ontmoet hij in zijn „Travailleurs des champs” de groote poëzie en de ware menschelijkheid, waarvan hij met kracht getuigt in zijn kunst. In de uitbeelding van de aarde en zijn bewerker is hij de vrije kunstenaar, in wien alles, wat hij aan vorm en plastiek van de Antieken, Giotto, Dürer en Michel Angelo leerde, werd opgelost. Vrij in de keus van zijn onderwerp en onafhankelijk in de wijze van uitdrukking, verschijnt Millet in zijn levenwaarheid en oorspronkelijkheid als de gelijke van de oude meesters.

Wat nog nooit in de kunst is gedaan, doet Millet. Hij beeldt uit „le travailleur”. Zijn spitter spit; zijn maaier maait! Hij is de schilder en dichter van den armen werker. Van den mensch, die het juk torst. Die vlas en graan bouwt. Die ploegt, egt, poot en plant. Die zaait en maait, oogst en dorscht. Die in het vlammen koren staat, als, hoog in den hemel opgetrokken, de geweldige zon zijn vuurlansen naar de aarde slingert en den grond doet gloeien als hard metaal. Die het graan bindt en de aardappels wiedt. Die zijn verkleumde handen aan een kom heete koffie warmt, als hij op kille herfst-